

**МИСТЕЦЬКА РЕАЛІЗАЦІЯ ІСТОРІОСОФСЬКОГО
ЗМІСТУ ВІРША МИХАЙЛА СТАРИЦЬКОГО
«ХРЕЩЕНСЬКА НІЧ» («ГЕТЬМАН»)**

У статті під визначеним кутом зору проаналізовано баладу Михайла Старицького «Хрещенська ніч» («Гетьман»), яка є єдиним твором такого жанру в доробку митця, тому баладним рисам у розвідці приділена значна увага. Відзначено і продемонстровано мистецьку майстерність автора, який зумів ефективно застосувати баладні характеристики твору для рельєфнішої реалізації історіософської семантики «Хрещенської ночі». Оскільки в героєві балади легко вгадується образ Богдана Хмельницького, до художнього осмислення якого (як і його діянь) М. Старицький звертався неодноразово (трилогія, драма, балада), то наголошується на органічності саме історіософського звучання балади, а саме – на запізнілому усвідомленні гетьманом необачного союзу з Московією. Досягненню цього «надзавдання» автором у баладі підпорядковано цілу низку картин – символічних, міфологічних, фольклорних, соціально-побутових. Водночас у дослідженні зазначається, що через реалізацію україноцентричної семантики твору об'єктивно виявляються світоглядно-історіософські позиції самого М. Старицького. Звернуто увагу на шевченківські ремінісценції в баладі автора, козакофільські і релігійні мотиви тексту, символічні образи твору (наприклад, образи «кривавої сльози», «білого коня», «глупої ночі» і т. ін.), пояснено їхнє значення.

Ключові слова: балада, романтизм, реалізм, жанрово-стильові особливості, мотив, присвята, ремінісценції, фольклорна основа, історіософська позиція, художня інтерпретація, ліричний герой, соціальне звучання, патріотизм, козакофільство, релігійність, символічні образи.

Постановка проблеми. Історична тематика стала однією із чільних у багатогранній творчості Михайла Старицького: прозі,

поезії, драматургії. Історія України, визвольний рух (особливо національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького) весь час були в полі зору М. Старицького (наприклад, історичні твори «Оборона Буші» (1894), трилогія «Богдан Хмельницький» (1894 – 1897), діалогія «Молодість Мазепи» (1898), роман «Останні орли» (1901); історичні драми: «Богдан Хмельницький» (1897), «Маруся Богуславка» (1899) та ін.). Постаць гетьмана Б. Хмельницького неодноразово ставала об'єктом творчого зацікавлення М. Старицького й була докладно виписана в його численних і різноманітних творах на історичну тему. Серед таких текстів неабиякий інтерес становить балада «Гетьман», написана 1902 року, майже після всіх його творів історичної тематики (пізніше написані тільки роман «Разбойник Кармелюк» (1903) і поема «Morituri» (1903)).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вірш «Гетьман» не знайшов іще детального аналізу, почасти його проінтерпретовано в наукових розвідках Надії Левчик [1], [2], але деякі судження на сьогодні потребують певної корекції, доповнення, а балада – докладнішого тлумачення.

Мета нашого дослідження – проаналізувати поезію «Хрещенська ніч» («Гетьман») Михайла Старицького, визначити в ній авторські історіософські погляди і художні мотиви твору, з'ясувати жанрово-стильові особливості тексту, дати фольклорну й художню інтерпретацію символічним образам твору.

Виклад основного матеріалу. Балада «Хрещенська ніч» («Гетьман») глибоко символічна, насичена фольклорними образами, використанням незвичайних художніх прийомів, засобів зображення, пророчістю змісту. Твір присвячено «доні Людмилі» – улюбленій доньці та вірній помічниці М. Старицького в літературних справах. Така присвята не є випадковою. Відомо, що Людмила Старицька-Черняхівська теж цікавилася історією України і допомагала батькові при написанні його історичних творів. «Писали ми разом з батьком багато історичних українських романів: «Богдан Хмельницький», «Буря», «Гайдамаки», «Розбійник Кармелюк» та ін. Мій власний історичний роман – «Перед Бурею» (друкувався в «Правді»)» [3, 50]. Таку співпрацю по-різному оцінено дослідниками творчості М. Старицького: критично, негативно, нейтрально – Й. Куриленком [4, 56], В. Беляєвим [5, 40], В. Олійником (у примітках до першого

окремого видання роману «Останні орли») [6, 683], так і позитивно – С. Білоконем: «Зрозуміло, немає необхідності ставити питання про те, кого слід вважати автором роману. Вони можуть і повинні бути підписані тільки двома авторами» [7, 172]. Критичність або негачія оцінок указаного явища зумовлена тим, що за радянських часів саме ім'я Л. Старицької-Черняхівської фактично було під забороною. А С. Білокінь писав уже у «вільніші» часи, тому й дав правдиву оцінку співпраці батька і доньки. Незважаючи на різні думки, беззаперечним є факт головного авторства М. Старицького, а Л. Старицька-Черняхівська була «духовно спорідненою йому сподвижницею, що не тільки допомагала зреалізувати батьківські творчі задуми, плани, а й була добрим генієм, порадиником, як то і годиться не тільки батькові й дочці, а й спорідненим душам, які пліч-о-пліч працюють на спільній ниві українського письменства» [3, 51].

За жанром «Гетьман» є баладою (до речі, єдиним таким жанроутворенням у доробку М. Старицького), якій притаманні фантастичні чи легендарні елементи, а в основу покладено незвичайну пригоду [8, 84]. Також це жанр, за визначенням О. Дея, який «покликаний відображати передусім гостродраматичні й трагічні конфлікти та події в побутовій і суспільній сфері людського життя, естетичне відтворення і сприйняття яких позначене всезагальним інтересом і загальнолюдським звучанням» [9, 8]. Балада «Гетьман» має напружений сюжет, у центрі якого виразно «вгадується» постать Богдана Хмельницького. Що йдеться саме про цього гетьмана пише й Н. Левчик: «Розкриваючи патріотичні мотиви, громадянські переживання ліричного героя (**Богдан Хмельницький** – акцентація наша), балада звернута до соціальних проблем тогочасної дійсності» [1, 55]. Автор не називає імені українського гетьмана, наводячи в тексті балади лише промовисті факти, які дають можливість читачеві чітко зрозуміти, про кого йдеться. Це, скажімо, спогади про невідоме місце поховання Б. Хмельницького, знуцання над його прахом шляхтичем С. Чарнецьким, плекання династичних, державотворчих надій щодо сина Тимоша та раптова загибель останнього, звертання до козацьких побратимів Івана Богуна, Максима Кривоноса. *«І от він стає на майдані, Зніма дорогого шлика І кличе козачество славне, Уже Запорожжя склика: Зове Богуна, Кривоноса, Зове і надію одну – Тимка, безталанного сина, Що рано поліг у тру-*

ну...» [10, 169]. Текст балади, як і центральний його образ, виписано в романтичній манері світобачення з елементами реалістичної конкретизації подій. Але це вже був «інакший» романтизм, романтизм т. зв. другої хвилі, в якому чіткий акцент зроблено на психологізації образів, подій, що відчутно і за текстом балади М. Старицького. «Орієнтація на глибини психологічного аналізу дала можливість поету по-новому осмислити дійсність», – слушно зазначає Н. Левчик [1, 70]. Написано баладу в 1902 р., створення її припадає на умовний третій етап поетичної творчості автора. «900-і роки – новий етап у творчості М. Старицького. У ньому знайшли відображення вся складність художнього осмислення людини кінця століття, зародження елементів якісно нової поезії початку ХХ ст. Характерний співіснування різних стильових тенденцій, перехідний період розвитку поетичної думки кінця ХІХ – початку ХХ ст. зумовив велике розмаїття жанрових форм у поезії М. Старицького останнього десятиліття його творчості. [...] У поезії М. Старицького останнього періоду творчості з'являється балада («Гетьман»), історико-романтична поема «Могітурі». Успіхи в розробці цих жанрів насамперед зумовлені новим рівнем психологічного аналізу, драматизацією та романтизацією поетичної думки» [1, 60 – 61].

У романтично-реалістичному ключі відтворено в тексті балади водохресну ніч, а в ній – постать Богдана Хмельницького. Хреценська ніч (тобто ніч із 18 на 19 січня) у фольклорі – це перехідний етап до одного з найбільших релігійних свят – Водохреща. Ця ніч вважається незвичайною, сповненою різних див, чудес, це час відкриття таємниць, провіщення майбутнього, час панування темряви з наступним переходом до світла (Водохреща), боротьби між ними, з перемогою добра над злом; у фольклорі цей період називають «осонченням води». У тексті балади М. Старицького виразно виявляється зв'язок із народною баладою, тут використовується фантастичний елемент оживлення мерця (Б. Хмельницького) у водохресну ніч, прийом польоту-подорожі мерця-привида над Україною. Таке постання з могили не є випадковим. Баладний гетьман розкаюється передовсім у раніше укладеному союзі з Московією, вважаючи його помилковим, і закликає піднятися на повстання знову: *«Вставайте, сини мої, квіти! Не гніть перед катом спину, – Клянусь, – розіб'ю ваші нута, Свої спокутую вини!»* Але перемучені діти У лави не

сходяться тут... І жде їх безрадісний гетьман, Аж поки не крикне когут...» [10, 170], але його вже ніхто не чує. Фатальна для нього та України дія в Переяславі ніби забирає закличну силу гетьмана, посилюючи трагедійність звучання твору.

При трактуванні образу Б. Хмельницького реалізуються історіософські позиції митця. Зокрема, змодельювавши ситуацію прозріння героя хай і з іншого, потойбічного світу (маються на увазі події Переяславської ради), автор опосередковано виявляє і свої світоглядні засади, своє бачення цього союзу. Таке трактування постаті Б. Хмельницького й Переяславської ради не є новим у творчості М. Старицького, воно доволі виразно проступає в його романі-трилогії «Богдан Хмельницький» та однойменній драмі. В. Поліщук назвав таке історіософське трактування М. Старицьким образів історичних осіб невипадковим: «... практично в кожному з романів Старицький закладав полемічний елемент, спрямований на своєрідну реабілітацію подій чи осіб української історії, навколо яких з тих чи інших причин склалися неоднозначні, здебільшого прикрі для національних почуттів українців, судження» [11, 218]. Така ж історіософська позиція простежується й у тексті аналізованої балади, причому різних картинах і сюжетних вирішеннях, на які теж слід звернути пильнішу увагу.

Надія Левчик слушно вказує на певне соціальне звучання окремих рядків балади [1, 55 – 56], зокрема на контрастно-реалістичне звучання деяких творених картин: *«Зорить і не може пізнати: Де мрілись простори степів, Тепер простяглись залізниці Й повстали будови дворців. Розкинулись села повсюду, Багато з'явилося пишнот, – Лиш гірше обдєрта золота, Лиш в тяжчих кайданах народ...»* [10, 169]. Ми вважаємо за можливе дещо розширити розуміння семантики цитованих рядків, вбачаючи в них і певну реалізацію історіософського змісту: трагічне становище простолюду може сприйматися і як наслідок того ж самого фатального «переяславського» кроку гетьмана. Нам бачаться в цих рядках і певні віддалені ремінісценції із відомим, але тривалий час забороненим віршем Тараса Шевченка (до речі, написаним у Переяславі) «Якби то ти, Богдане, п'яний». Правда, в Т. Шевченка інвективи на адресу гетьмана Хмельницького значно гостріші, прямолінійніші. *«Якби то ти, Богдане, п'яний, тепер на Переяслав глянув! Та на замчище*

подививсь! Упився б! здорово упивсь! І препрославлений козачий Розумний батьку!.. і в смердячій Жидівській хаті б похмеливсь Або б в калюжі утопивсь В багні свинячій» [12, 611]. У баладі проглядаються, на наш погляд, і ремінісценції з Шевченковим віршем «Розрита могила». У Т. Шевченка: «І могили мої милі Москаль розриває» [13, 215], «Начетверо розкопана Розрита могила, чого вони там шукали?» [13, 215]; у М. Старицького: «Нема йому місця в родині: Могилу, де гетьман лежав, Розрив лютий ворог до краю І кості навкруг розметав» [10, 168]. Балада «Гетьман» своїм історіософським звучанням виявляє світоглядні, власне державницькі позиції М. Старицького.

Історіософські мотиви цієї балади поглиблюються й мотивом козакофільства, широко культивованого в прозовій творчості і драматургії Старицького. «Мотив козакофільства у творчості письменника був, мабуть, не тільки самодостатнім у своїй суті, а виступав першою ланкою своєрідного смислового ланцюжка між двома важливими опозиційними точками: патріотизму і відступництва (національного запродавства, котре незрідка виступало і в іпостасі відступництва у вірі). Ланцюжок цей мав такі смислові ланки: козакофільство – гречкосійство – «малороссийское дворянство» (чи польське шляхетство)», – зазначає В. Поліщук [11, 230 – 231]. Не випадково в тексті балади автор указує, що на заклик гетьмана козацтво не піднімається, не відгукується, і на те є різні причини. «Але того гласу не чують Колишині чубаті брати: Одні полягли по могилах, Других змордували кати, А треті всього відцурались, Чим перше святились слова...» [10, 170]. Також у баладі особливо заакцентовано на мотиві релігійності як історіософській і морально-етичній категорії. Ліричний герой твору (Б. Хмельницький) у таку незвичайну ніч просить у Бога за свій народ, свою землю, щиро розкаюючись у своїх помилкових, гріховних учинках. Не випадково автор звертає увагу на таке духовне прозріння героя вже після смерті: «До всіх він тепер присягає І руки до Бога здійма» [10, 170], але його заклики так і залишаються непочутими, тому і не має він спокою навіть після смерті: «І там, у печері глибокій З жалем до хреста припада, І молить за край свій у Бога Та тяжко гіркими рида, І б'є себе з розпачу в груди, Кляне свій безщасний талан, – Поки не поляже кістками, Як здійметься ранній туман...» [10, 170].

Як і належить цьому жанрові, балада насичена незвичайними образами-символами: це, наприклад, «кривава сльоза», яку щороку під Водохреща проливає Україна і нею пробуджує гетьмана Хмельницького з могили: *«І скоро та крапля гаряча, Зайнявшись червоним вогнем, прониже мерця потайного – Підводиться гетьман живцем»* [10, 169]. Це «символ невігійного горя, біди, мук, каяття, духовного очищення» [14, 205] для Б. Хмельницького за умови, якщо б його необачний «перяславський» крок був виправлений нащадками. Принаймні так хочеться домислювати можливі бажання гетьмана, для якого – в іншому разі – трагедія хрещенської ночі буде повторюватись, а душа Хмельницького так і не зможе упокоїтись. Це прочитується і як своєрідна засторога для нащадків щодо вибору шляхів історичного розвитку та союзників на цих шляхах.

Видимо підсилюють історіософське звучання твору й інші картини та символи. Особливо символічним у тексті балади, на наш погляд, є образ білого Богданового коня, який з'являється ще перед пробудженням і постанням гетьмана з могили, чекаючи на нього. «Кінь – символ сонця і одночасно емблема пекла, потойбічного світу», – зазначає Б. Рибаків [15, 287]. О. Потапенко, В. Куйбіда, проаналізувавши цей образ, висновують, що «кінь у слов'ян-язичників – символ смерті й воскресіння сонячного божества; багатства, могутності; степу, швидкості; волі; символ вірності, відданості» [14, 114]. У баладі М. Старицького образ коня постає з потойбіччя і наділений демонічними ознаками: *«Кінь рине насупроти виру, Скалки аж довкола летять, Боки йому димом парують, Вогнем йому очі горять...»* [10, 168]. Старицький називає його «білим вогнистим» [10, 169] не випадково, як того, що постав з іншого світу; колір «білий» указує, що він є конем переможця, але, згідно з текстом балади, переможця, який утратив довіру побратимів, козацтва, українського народу, втратив закличну силу. Але далі кінь постає в образі змієборця, подібно до білого коня Георгія Побідоносця: *«Сідає на білого змія-коня»* [10, 170], відносячи безутішного гетьмана назад до його могили-печери.

Головна дія в баладі – пробудження гетьмана, його заклики з потойбіччя до подальшої боротьби, каяття ліричного героя, його тимчасове упокоєння – все це відбувається вночі: *«У ніч водохресну тайничу, Як глуна настане пора, Хтось гонить конем ясногривим По хвилях холодних Дніпра»* [10, 168]. Образ ночі в поезії М. Старицького набув

значного поширення: від ранньої творчості до віршів 900-х років і є, за твердженням Н. Левчик, символом «політичного рабства, соціального зла» [1, 76]. У баладі «Гетьман» така символіка образу ночі посилюється «темрявою млою», образом «скелі серед «пекла» [10, 168], де й заховано прах українського гетьмана. Образ темної ночі в поезії М. Старицького контрастно поєднано зі змалюванням гетьмана-привида, «білого марева на білім вогнистім коні» [10, 169], що може прочитуватись як символ пробудження українства і всієї України. Така опозиція «темного-білого» не випадкова, вона рельєфніше відтворює трагізм ситуації й самого гетьмана від усвідомлення трагічних наслідків для народу, України його колишньої політичної помилки. Втім, є в баладі і світліша символіка: розпочинається балада зображенням «глупої» ночі і закінчується каяттям Б. Хмельницького, а закінчується картиною світлого ранку – «як здійметься ранній туман» [10, 170]...

Цікавим образом-символом у баладі є образ «печери-могили», з якої епічний герой постає у водохресну ніч та в якій і після смерті не має спокою. «Печера, – висновує В. Андреева, – може бути знаком пригнічення життєвої вітальної сили [...], знаком потрапляння до потойбічного світу, пов'язана із гробницями» [16, 385; 386]. М. Старицький називає цю печеру «сумною», ніхто її не відвідує і не доглядає за нею, забутою чи й заклятою: «В тій скритій від миру печері, Під дужим кремінним хрестом Лежить якийсь гетьман незнаний, Лежить без клейнод, кістяком...» [10, 168]. Печера може бути потрактована і як символ аскетизму, відречення від усього мирського, але не для гетьмана, проводиря, діяння якого «в миру» не відпускають, не дають заспокоєння, вимагають покути. Тож і карається гетьман за необачні свої діяння. Принаймні так його виписує Михайло Старицький.

Висновки. Поезія «Гетьман» М. Старицького кваліфікується в літературознавстві як балада і це закономірно, оскільки в тексті простежуються такі риси баладного жанру, як гострий напружений конфлікт, трагічність розв'язки, незвичайність, наявність фантастичного елемента, пророчість змісту, символічні образи тощо. У тексті поезії чітко проглядаються історіософські погляди автора, реалізовані через відповідне трактування образу гетьмана Б. Хмельницького та переяславського союзу 1654 р. Символіка балади «Гетьман» настільки виразна і глибока, що суттєво вплинула на звучання вірша, посилила його історіософський і трагедійний зміст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Левчик Н. Поезія М. П. Старицького (жанрові та образно-стильові особливості) / Н. Левчик. – К. : Наукова думка, 1990. – 124 с.
2. Левчик Н. Михайло Старицький: багатогранність таланту / Н. Левчик // Дивослово. – 2005. – №12. – С. 20 – 26.
3. Цуркан І. Духовна близькість душ (Творча співпраця М. Старицького та Л. Старицької-Черняхівської) / І. Цуркан // Українська література в загальноосвітній школі. – 2001. – №1. – С.48 – 51.
4. Куриленко Й. М.П. Старицький (життя і творчість) / Й. Куриленко. – К. : Вид-во КДУ, 1960. – 64 с.
5. Беляєв В. Доля письменника і доля його роману («Останні орли» М. Старицького) / В. Беляєв // Радянське літературознавство. – 1971. – №3. – С. 29 – 46.
6. Олійник В. Примітки до історичного роману М. Старицького «Останні орли» / В. Олійник // Старицький М. Останні орли. – К. : Дніпро, 1968. – С.683 – 703.
7. Белоконь С. Завещание Михайла Старицького / С. Белоконь // Радуга. – 1970. – №1. – С. 168 – 172.
8. Пахаренко В. Основи теорії літератури / В. Пахаренко. – К. : Генеза, 2007. – 296 с.
9. Дей О. Українська народна балада / О. Дей. – К. : Наукова думка, 1986. – 263 с.
10. Старицький М. Гетьман / М. Старицький // Старицький М. Твори: у 8 т. – К. : Держ. вид. худ. літ-ри, 1963. – Т. 1. – С. 168 – 170.
11. Поліщук В. Художня проза Михайла Старицького / В. Поліщук. – Черкаси : Брама. Видавець Вовчок О.Ю, 2003. – 376 с.
12. Шевченко Т. Якби-то ти, Богдане, п'яний / Т. Шевченко // Шевченко Т. Кобзар. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2004. – С.611.
13. Шевченко Т. Розрита могила / Т. Шевченко // Шевченко Т. Кобзар. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2004. – С.215.
14. Словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. – К. : Міленіум, 2002. – 260 с.
15. Рыбаков Б. Язычество древних славян / Б. Рыбаков. – М. : Наука, 1981. – 608 с.
16. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / Авт.-сост. В. Андреева и др. – М. : ООО «Издательство Астрель»: МИФ: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 556 с.

Одержано редакцією – 12.11.2015

Прийнято до публікації – 10.12.2015

Summary. Volynets Y. The artistic realization of historiosophical content in Mykhailo Starytsky's poetry «Epiphany night» («Hetman»).

Introduction. The historical themes became one of the leading in the multifaceted creativity of Mykhailo Starytsky: prose, poetry, drama. History of Ukraine, liberation's war (especially the national liberation war headed by Bohdan Khmelnytsky) was interpreted in the various historical works of the artist. The figure of Hetman Bohdan Khmelnytsky once became the object of artistic interest by Mykhailo Starytsky. The image of the Ukrainian leader had written in detail its many and varied works on the historical theme. The ballad «Hetman» (1902) was wrote after almost all his works of historical subjects. Later author wrote only two works – a novel «Robber Karmelyuk» (1903) and a poem «Morytury» (1903). The poem «Hetman» not found a detailed analysis, part of it is interpreted in scientific works by Nadiya Levchuk. Some judgments of today need some correction, addition, and the ballad needs a more detailed explanation.

Purpose. Analysis of poetry «Epiphany Night» («Hetman») by Mykhailo Starytsky, the determination in the poetry author's historiosophical views and motives, the definition of genre and stylistic features in the text, the definition of folklore and artistic interpretation of the symbolic images are the purpose of this article.

Results. Originality. The ballad «Epiphany Night» («Hetman») is symbolic, saturated of the folklore images, the unusual artistic techniques, means of image, prophecy's content. The work is dedicated to his daughter Lyudmyla Starytska-Cherniakhivska. She was an assistant in M. Starytsky's literary affairs. This cooperation differently rated by M. Starytsky's scholars: critically, negatively, neutral and positively. The genre of Starytsky's poetry «Hetman» is a ballad. It has intense plot in the center of which is clearly showed the figure of Bohdan Khmelnytsky. Text ballads as its central image is written in a romantic style with elements of a realistic outlook specify events. The Epiphany night is reproduced in the romantic-realist style in the ballad, and the figure of Bohdan Khmelnytsky is on it. The Epiphany night was considered as unusual, miraculous, and mysterious. M. Starytsky's ballad typologically has a bond with folk ballad. The fantastic way of the deceased's animation (B. Khmelnytsky), the method of the deceased's flight-travelling is used by author. The author's historiosophical views are realized in the interpretation of the figure of Bohdan Khmelnytsky. The ballad has some reminiscents with T. Shevchenko's creation. The historiosophical views in the ballad are emphasized of the motives of Cossack kindness, of religiousness. The poetry has a various symbolic images, such as «bloody tear», «Bohdan's white horse», «cave-grave» and symbolic night».

Conclusion. *The poetry «Hetman» by M. Starytsky is defined as a ballad in the literary criticism. We distinguished in this text such ballad's features: critical strained conflict, tragic finale, unusual situation, fantastic element, prophecy's content, symbolic images etc. The author's historiosophical views are read in his poetry. These positions are realized from interpretation of Hetman Bohdan Khmelnytsky and Pereyaslav's union (1654). The symbolism of ballad «Hetman» is so significant and deep, it had the great influence on the poetry, its historiosophical and tragic content.*

Keywords: *ballad, Romanticism, Realism, genre and stylistic features, motive, dedication, reminiscents, folklore's basis, historiosophical position, artistic interpretation, lyrical hero, social meaning, patriotism, Cossack kindness, religiousness, symbolic images.*